

בסוד עבדיך

דמית הדר כבוד הודך

❖ בס"ד ❖ גליון ס"ד ❖ פרשת אחרי מות - קדושים תשפ"ג ❖ "הלא כבני כושיים" ❖ הנושא: "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד" ❖

הפטרת אחרי מות - קדושים

מנהג אשכנז - "הלא כבני כושיים... אמר ה' אלו קידך" (עמוס טו ז-ט"ו).

מנהג ספרד ותימן - "בן אדם הודע וגו' התשפוט וגו'" (יהזקאל כ' - ועי' במדור "ביבניאי האמת וצדק").
 א' וימנהג ספרד בפסוק ב', ומסיימים בפסוק כ', ומקצת בני תימן בפסוק ט"ו - ועי' במדור "ביבניאי האמת וצדק".
 בהפטרת "הלא כבני כושיים" מבואר - שהנביא עמוס מתנבא בזמן מלכותו של ירבעם בן יואש משבט אפרים, שעשה את הרע בעיני ה'. והנביא מוכיח את ישראל על שפרקו את עולו של אדונם, ומתנבא בפניהם כי ה' עתיד להשמיד את ממלכת אפרים, והמונן העם הנותר בה יצא לגלות. אז כאשר יתמו חטאים מן הארץ ותבוא עת הגאולה, ה' יקים את סוכת דוד הנופלת, ויירשו ישראל את שארית אויביהם, והשדות והכרמים יניבו שפע פירותיהם, ונדחי ישראל ישובו ולא ינתשו עוד מאדמתם. כתב הלבוש (ס"י תצ"ג סעי' ד'), לפרשת "אחרי מות" מפטירין בתרי עשר בעמוס "הלא כבני כושיים אתם ליי", והוא שייך לפרשה זו מפני שבזו הפרשה הזהירה התורה "כמעשה ארץ מצרים לא תעשו וגו'", וכתב "ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם וגו'", ובימי עמוס עשו כמעשה דכושיים שהם אחיהם של מצרים, דכתיב "ובני חם כוש ומצרים וגו'", ובא הנביא והוכיחם על זה שאם לא ישובו - תקיא הארץ אותם, דכתיב (בהפטרת פסוק ט') "והניעותי בכל הגוים את בית ישראל כאשר ינוע בכברה וגו'".

"וניגש חורש בקוצר"

כתיב בהפטרה (פסוק י"ג) "הנה ימים באים נאם ה', וניגש חורש בקוצר ודורך ענבים במושך הזרע, והטיפו ההרים עסיס וכל הגבעות תתמוגגנה".
 ובבעל הטורים (משפטים כ"ד ב') "וניגש משה לבדו". ג' - דין, ואידך (פי' שופטים כ"ב ב') "וניגש הכהן", (בהפטרה) "וניגש חורש בקוצר", כמו שניגש משה לבדו, כך הכהן נכנס לבדו לפני ולפנים, להתפלל שם על השנה שתהא כתיקונה דכתיב "וניגש חורש בקוצר".

"וכל אדם לא יהיה באוהל מועד"

והנה בפרשה כתיב (ט"ז י"ז) "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד בבואו לכפר בקודש עד צאתו, וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל". ואיתא ביומא (מד.) יכול אפי' בעזרה ת"ל "באהל מועד" וכו', אין לי אלא בשעת הקטרה - בשעת מתן דמים מנין - ת"ל "בבואו לכפר", אין לי אלא בכניסתו - ביציאתו מנין ת"ל "עד צאתו".

תפילת כהן גדול בצאתו מקודש הקדשים

ובמתני' (יומא ב:) הגיע לארון נותן את המחטה בין שני הבדים וכו', יצא ובא לו בדרך בית כניסתו, ומתפלל תפלה קצרה בבית החיצון, ולא היה מאריך בתפלתו שלא להבעית את ישראל. ובגמ' (נ"ג.) מאי מצלי, רבא בר רב אדא ורבין בר רב אדא תרוייהו משמיה דרב אמרי, יהי רצון מלפניך ה' אלקינו שתהא שנה זו וכו' אם שחונה תהא גשומה.

וזה כוונת הבעל הטורים שכמו שבעת קבלת התורה "וניגש משה לבדו", כן כשנכנס לפני ולפנים "וניגש הכהן" לבדו בלא שום אדם עמו, ומתפלל תפילה קצרה על השנה שתהא כתיקונה "אם שחונה תהא גשומה", ויתקיים הפסוק "וניגש חורש בקוצר".
 וכן מבואר באברבנאל (אחרי מות ט"ז), כשיבוא כהן גדול לקודש הקדשים עם הקטורת או עם הדם להזות, לא יהיה שום אדם באוהל מועד שהוא ההיכל, והוא על דרך מה שנאמר בהר סיני (יתרו י"ט כ"ב) "וגם הכהנים הנגשים אל ה' יתקדשו וגו'", ונאמר "וניגש משה לבדו", ככה יהיה בקדושת היום, עכ"ל. הרי מבואר שמה שנצטווה הכהן גדול ליכנס לבדו - הוא כדוגמת "וניגש משה לבדו".

אפילו מלאכי השרת אינם נכנסים עמו

איתא במנחות (קט"ז.) אותה שנה שמת שמעון הצדיק, אמר להן שנה זו הוא מת, אמרו לו מנין אתה יודע, אמר להן כל יום הכפורים נודמן לי זקן אחד לבוש לבנים ונתעטף לבנים ונכנס עמי ויצא עמי, שנה זו נודמן לי זקן אחד לבוש שחורים ונתעטף שחורים ונכנס עמי ולא יצא עמי.

וכתבו התוס' "נודמן לי זקן אחד", בירושלמי (יומא פ"ה ה"ב) פריך והכתיב "וכל אדם לא יהיה באהל מועד", ואפילו מלאכים דכתיב (יהזקאל א"י) "ודמות פניהם פני אדם",

ומשני דשמא שכינה היתה. וכן הובאו דברי הירושלמי בתוס' ישנים (יומא לט.).
 והטעם שלא נכנסו המלאכים עמו - כתב הרמב"ן (תצוה כ"ח ל"ה), וירמוז למה שאמרו (ירושלמי יומא פ"א ה"ה) "וכל אדם לא יהיה באהל מועד", אפילו אותן שכתוב בהן (יהזקאל א' ט') "ודמות פניהם פני אדם" לא היו באוהל מועד, על כן צוה להשמיע קולו כמי שיקרא הוציאו כל איש מעלי, ויבא לעבוד את המלך ביוחד, וכן בצאתו לצאת ברשות, ושיועד הדבר כדי שיוכלו משרתי המלך לשוב לפניו, ובפרקי היכלות ידוע זה הענין, והנה הטעם שלא יפגעו בו מלאכי אלקים, והזהיר זה בכהן גדול למעלתו, וזה טעם "לפני ה'" כי הוא העובד לפניו שתשרה שכינתו בעבודתו, (מלאכי ב' ז') "כי מלאך ה' צבאות הוא".

וכעין טעם זה כתב רבינו בחיי (פ' אחרי מות ט"ז י"ז), ומה נהדר כהן גדול במעלה הגדולה הזאת, שאפילו חיות הקודש מפנים לו מקום לעבודתו, כדי שיכנס לפני המלך ויעבדנו ביוחד, כי מלאך ה' צבאות הוא.²

איסור ליכנס או פסול בעבודה

ובביאור הגרי"פ פערלא על הרס"ג (סוף ל"ט קפ"ג), הסתפק אם יש איסור על כל אדם ליכנס בהיכל בשעת עבודת פנים וכשאר לאוין שבתורה, או שהימצאותו של אדם אחר בהיכל פוסלת את העבודה, אבל אינו מצוה על כל א', ולכך לא מנוהו מוני המצות בכלל הלאוין, עיי"ש.

ומהא דלא נכנסו המלאכים עמו, הוכיח שבהימצאותו של אדם או מלאך נפסל העבודה, דאי הוי איסור כשאר לאוין שבתורה, איך נאסרו המלאכים ליכנס עמו בזה, הרי לא נצטוו בתרי"ג מצות.

תפילת כהן גדול בלשון ארמי

ובגמ' (יומא נ"ג.) מאי מצלי וכו', רב אחא בריה דרבא מסיים בה משמיה דרב יהודה, לא יעדי עביד שולטן מדבית יהודה, ולא יהיו עמך ישראל צריכין לפרנס זה מזה, ולא תכנס לפניך תפלת עוברי דרכים.

והקשה הגבורת ארי, היאך מתפלל בלשון ארמי,³ הא אמרינן (סוטה ג.) כל השואל צרכיו בלשון ארמית אין מלאכי השרת נזקקין לו, לפי שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי,⁴ ומחלקין התם דלציבור שרי אבל לא ליחיד, ומשמע שגם יחיד המתפלל עבור הציבור אינו ראוי להתפלל בארמית. ותירץ דבמקדש שהוא מקום להשראת השכינה - אפילו יחיד א"צ למלאכי השרת, וכדאיתא בשבת (נ"ב.) דהמתפלל למראשותיו של חולה שהשכינה שורה שם - ראוי להתפלל בארמית, וכל שכן במקדש השכינה שורה, עכ"ד.

ובשמועת חיים (יומא ס"י כ"א) תירץ ע"פ קהילות יעקב (ע"ז ד.) שבעשי"ת וביוה"כ"פ - הוי יחיד כציבור ומתקבלת תפילתו גם בארמית, וא"צ שהמלאכים יסייעהו בידו. וכעין דברי הרש"ש (סוטה לח) דביוה"כ"פ היה לעולם גילוי שכינה דכתיב "כי בען אראה".

עליו היו פניו בוערות כלפידים, הדא הוא דכתיב (מלאכי ב' ז') "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא". וכ"כ בפסיקתא דרב כהנא (סוף פסיקא כ"ז), ובמפרשי המדרש דייקו שמלאכים רשאים ליכנס בהיכל, ולכן הכהן גדול שהיה כמלאך הותר ליכנס.

וכן משמע בחזקוני (אחרי ט"ז י"ז), "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד" שמה יארע להם טומאה בעודם שם, ואין הכהן מכפר על טומאה שאירעה בו ביום עכ"ל. ומשמע שהמלאכים לא נאסרו ליכנס, דהא אצלם לא שייך טעם זה.

3 אולם ברמב"ם (הל' עבודת יוה"כ"פ פ"ד ה"א) משמע שהתפלל בלשון הקודש.

4 והגמ' שם הקשה דהמלאכים מכירין בלשון ארמי, מהא דיוחנן כהן גדול שמע ביוה"כ"פ בת קול מבית קדש הקדשים בלשון ארמי, ומשני דמלאך הממונה על בת קול אי"נ מלאך גבריאל מכירין בלשון ארמי. ומשמע דהמלאכים נכנסו עמו לקודש הקדשים. (אולם עיי' פרי חדש או"ח ס"י ק"א ס"ק ד', ד"ב קול"י שמעע ביוה"כ"פ, אין כוונת הגמ' למלאך הממונה על הבת קול, ולפ"ז אי"א להוכיח משם).

